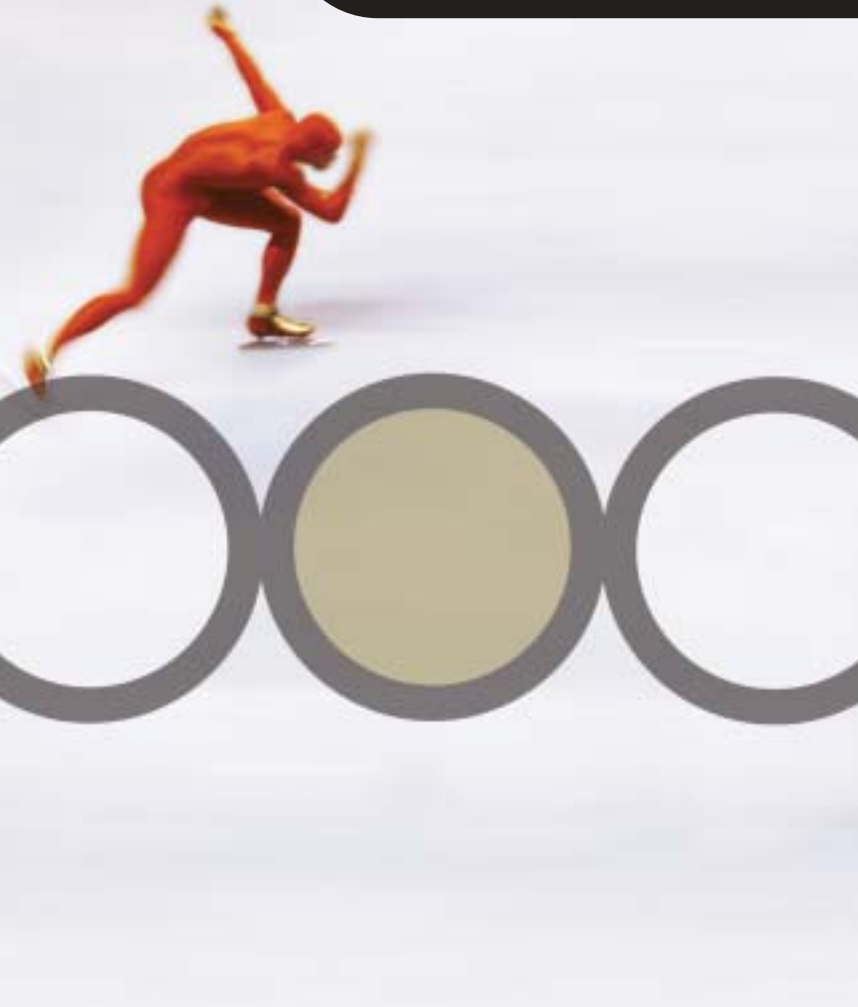

In actie voor innovatie

Aanpak van de Lissabon-ambitie

Deel I

In actie voor innovatie

Aanpak van de Lissabon-ambitie

De Nederlandse kenniseconomie naar de Europese top

- Beter innovatieklimaat
- Meer innovatieve bedrijven
- Benutten van innovatiekansen

In actie voor innovatie

Nederland moet van koers veranderen. Het huidige economische klimaat legt de belangrijkste structurele tekortkoming van onze economie bloot. Naar internationale maatstaven gemeten genereren we te weinig groei met innovaties. Nederland is in Europa nu nog een aardige middenmotor. Maar op het internationale speelveld, waar innovatie een belangrijk wapen in de concurrentiestrijd is, verliezen we terrein. De Europese Commissie en internationale experts wijzen ons keer op keer op de risico's die we daarmee lopen. In een moderne economie staat of valt economische groei met innovatie in alle sectoren van onze economie. Dat betekent: slimmer produceren met de mensen die je hebt. Nieuwe producten en diensten ontwikkelen waar we in de toekomst ons brood mee kunnen verdienen. Nieuwe manieren van organiseren en marketing. Innoveren is mensenwerk en vraagt om het losmaken van creativiteit door sociale innovaties en het betrekken van medewerkers bij het innovatieproces. Maar ook de overheid zal creativiteit moeten tonen door te innoveren in de publieke dienstverlening.

Innovatie moet de belangrijkste pijler worden onder onze toekomstige welvaartsgroei. De ambitie van het kabinet is om van Nederland één van de meest dynamische en concurrerende kennis-economieën van Europa te maken. Dat vereist een structurele vernieuwing van het Nederlandse innovatiesysteem, ook in sociaal-cultureel opzicht.

Meer innoveren vereist een breuk met het verleden. 'Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg' is toch nog steeds ons nationaal adagium. Daarmee komen we er niet. Nederland kent een cultuur van risico vermijden en van te snel willen afrekenen op resultaten. Wie z'n hoofd boven het maaiveld uitsteekt en mislukt, moet het vooral niet opnieuw proberen, zo luidt een ander adagium waar ons land in het buitenland om bekend staat. Wie initiatieven en risico neemt en niet onmiddellijk resultaten boekt wordt al snel afgeremd door gebrek aan maatschappelijke erkenning. Dat leidt er vaak toe dat het buitenland meer van de in ons land ontwikkelde kennis profiteert dan wij zelf.

We moeten toe naar een kennisklimaat waarin lef en ondernemerszin worden gewaardeerd. En waarin kwaliteit en vernieuwers zich aangetrokken voelen tot onze regio. Dat vereist in de eerste plaats een cultuuromslag.

Vernieuwing gedijt het beste in een cultuur waarin creatieve geesten kunnen excelleren. Door het creëren van een omgeving die mensen de ruimte geeft om ver boven het maaiveld uit te steken. Met ruimte voor experimenteren, risico nemen en leren van mislukkingen. Zowel in onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven zal concurrentie om het bereiken van de hoogste kwaliteit een belangrijke drijfveer moeten worden. Excelleren doe je door je in positieve zin te onderscheiden van de rest. We hebben excellente kennis in huis en dan moet de grondhouding zijn: hoe kunnen we die kennis toepassen en economisch benutten. Alleen door kennis met hoge kwaliteit te combineren met een strategie van kennisbenutting, creëren we een kennis- en ondernemersklimaat dat mensen en bedrijven aan Nederland zal binden. En onze uitgangspositie is gunstig, want we hebben de juiste ingrediënten in huis.

We hebben ook een cultuur van polderen. Dat leidt er vaak toe dat onze samenleving complex en soms ondoorzichtig is georganiseerd. Dat geldt ook voor onze kenniseconomie. Onlangs heeft de OECD ons op dit terrein nog een spiegel voorgehouden: het Nederlandse innovatiesysteem kenmerkt zich door complexiteit, een groot aantal spelers en een variëteit aan instituties. Dat roept de vraag op of onze nationale instituties nog wel adequaat zijn voor het realiseren van onze Europese ambities. Wij verwachten dat het onlangs opgerichte Innovatieplatform daarbij als ijsbreker zal kunnen functioneren. En dat de condities kunnen worden gecreëerd om de zo noodzakelijke sociaal-culturele veranderingen in gang te zetten. Dat kost tijd en vraagt vooral onorthodoxe en inspirerende ideeën. Het in gang zetten van een gemeenschappelijke koers op innovatie dus. Wij verwachten van het Innovatieplatform niet alleen ambities en initiatieven, maar ook een duidelijk beeld van de concrete doelen die kennisinstellingen, bedrijven en overheden over een aantal jaren gerealiseerd willen hebben.

Ondernemers die willen excelleren door te innoveren mogen rekenen op een overheid die hen daartoe de ruimte biedt. Door ze te ondersteunen bij het economisch benutten van nieuwe en bestaande kennis, zowel nationaal als internationaal. Door R&D-samenwerking met kennisinstellingen te bevorderen en zo kennisontwikkeling en -exploitatie mogelijk te maken. Door gezamenlijk te investeren in de ontwikkeling van technologieën waar Nederland in de toekomst z'n brood mee gaat verdienen. Door het bieden van fiscale faciliteiten, zodat ondernemers die willen innoveren dat ook kunnen. En door het aanbieden van een scala aan faciliteiten waarmee nieuwe en startende ondernemers hun ondernemingsplannen kunnen realiseren. Ondernemers die willen innoveren moeten ook kunnen rekenen op een overheid die er voor zorgt dat het gemakkelijker wordt om de juiste mensen aan te trekken.

Maar hiermee alleen realiseren we onze internationale ambities niet. Bedrijven zijn vooral zelf aan zet en zullen met lef en ondernemerschap kennis succesvol naar de markt moeten brengen. Innoveren is immers de essentie van ondernemen. Kennisinstellingen zullen zich open moeten stellen om excellente kennis samen met ondernemers naar de markt te brengen. En in onderzoek en onderwijs zullen topkwaliteit én maatschappelijke benutting van kennis hand in hand moeten gaan. Alleen met een gezamenlijke inspanning kunnen we een proces op gang brengen richting een innovatief en dynamisch innovatieklimaat in ons land.

Voor u ligt de Innovatiebrief van het ministerie van Economische Zaken. Deze Innovatiebrief maakt deel uit van een bredere kennisstrategie naar een duurzame kenniseconomie, waarin ook de pijlers onderwijs en onderzoek een belangrijke rol spelen. De brief geeft aan welke stappen het kabinet wil zetten om te komen tot een versterking van het innovatievermogen van het Nederlandse bedrijfsleven, inclusief op hoofdlijnen de beoogde actielijnen. Met de Innovatiebrief willen wij graag het debat aanwakkeren en invulling geven aan de innovatiepijler. De Innovatiebrief moet daarbij zeker niet gezien worden als een dichtgetimmerd beleidsstuk, maar als een aanzet voor een voortrollende agenda voor innovatie. Het is ook daarom dat de Innovatiebrief aan zowel de leden van de Tweede Kamer als aan die van het Innovatieplatform, alsook aan u als belanghebbende in de kenniseconomie is aangeboden.

Deel I presenteert de nieuwe beleidsstrategie met de oplossingsrichtingen die daar op hoofdlijnen bij horen. De brief bevat ook een breed gedragen analyse van de knelpunten in het Nederlandse innovatiesysteem (Deel II). Deel III schetst de richtingen van het te voeren beleid. Die moeten verder worden uitgewerkt en zijn zeker nog niet uitputtend. Binnenkort wordt wel de reeds aan de Tweede Kamer toegezegde R&D-samenwerkingsfaciliteit in werking gesteld. En worden ook de fiscale stimulansen geïntensiveerd. Maar dat is nog maar een begin. Op een groot aantal terreinen nodigen wij de Tweede Kamer, het Innovatieplatform en de actoren in de kenniseconomie uit mee te denken over het uitzetten van de definitieve koers, op weg naar de meest dynamische kenniseconomie in Europa. Ook zullen wij de SER om advies vragen. Om daarna snel tot verdere actie te kunnen overgaan!

mr. L.J. Brinkhorst
Minister van Economische Zaken

mevr. ir. C.E.G. van Gennip MBA
Staatssecretaris van Economische Zaken

De uitdaging: **Koers op innovatie**

***Nederland moet van koers
veranderen***

De Nederlandse economie moet van koers veranderen. Nederland moet toe naar een strategie waarin de verhoging van duurzame toegevoegde waarde centraal staat.¹

***Innovatievermogen van
bedrijven is de sleutel***

Waarom deze koersverandering? Die is nodig omdat moderne economieën in versnelde mate kenniseconomieën worden. Kort gezegd: kennis is de centrale concurrentiefactor geworden. Bovendien maakt vergrijzing van de beroepsbevolking economische groei door hogere arbeidsdeelname op termijn steeds moeilijker. De koersverandering is dus essentieel voor een structureel herstel van de Nederlandse economie. De sleutel voor de koersverandering is versterking van het innovatievermogen van het Nederlandse bedrijfsleven.²

Box 01 Innovatie

Innovatie is vernieuwing die neerslaat in producten, diensten, processen of organisatievormen. De essentie van innovatie bij bedrijven is het omzetten van kennis in geld. Innovatie leidt tot duurzame economische toegevoegde waarde en benut kennis voor het oplossen van maatschappelijke knelpunten. Het overdragen en toepassen van bestaande kennis is, vooral in het midden- en kleinbedrijf, van belang. Innoveren is mensenwerk en vergt niet alleen de ontwikkeling van technologie. Innovatie is ook afhankelijk van factoren als management, logistiek en marketing, zeker in de dienstensector.

***Naast goed algemeen
economisch beleid ook
actief innovatiebeleid***

Essentieel voor de versterking van het innovatief vermogen is een gunstig algemeen economisch klimaat, een goede bereikbaarheid en voldoende ruimte, een stimulerend algemeen ondernemersklimaat (w.o. fiscaliteit en beperkte administratieve lasten) en gezonde concurrentieverhoudingen.³ Ook loonmatiging is noodzakelijk om ons kostenniveau concurrerend te maken. Daarbovenop is actief innovatiebeleid van belang om het innovatievermogen van bedrijven te versterken. Dat beleid is de focus van deze brief (zie box 2).⁴

¹ AWT (2003), *Backing Winners*. Duurzaam moet hierbij geïnterpreteerd worden in brede zin: het gaat om de brede belangenafweging van economie, sociaal, milieu, hier/elders, nu/laten. Het gaat dus niet om een (onbeperkte) economische groei 'sec', maar om economische groei die rekening houdt met andere belangen en consequenties. ² Hoofdlijnenakkoord voor het kabinet CDA, WVD, D66 (2003), *Meedoen, meer werk, minder regels*. ³ Veel van deze zaken zullen aan de orde komen in de ondernemersbrief van EZ. ⁴ Eindrapportage van het interdepartementale beleidsonderzoek (IBO) technologiebeleid (2002), *Samenwerken en stroomlijnen: opties voor een effectief innovatiebeleid*. Voor een overzicht van theoretische en empirische legitimatie van dit beleid zie IBO technologiebeleid.

Box 02 Innovatiebeleid

In deze brief staat het beleid centraal dat gericht is op het verbeteren van een duurzame economische concurrentiepositie door innovatie: het bedrijfsgerichte innovatiebeleid. Vakdepartementen hebben ieder hun eigen verantwoordelijkheid om innovatie in te zetten als instrument om te komen tot bijvoorbeeld maatschappelijke duurzaamheids- en milieudoelen.⁵

Het kabinet zet fors in op de kenniseconomie...

Het innovatiebeleid vormt een belangrijk onderdeel van het beleid gericht op de kenniseconomie. Het kabinet zet fors in op de kenniseconomie.⁶ Inmiddels is een Innovatieplatform opgericht. Dit platform gaat plannen maken en een visie ontwikkelen om een impuls te geven aan innovatie in Nederland als motor van productiviteitsgroei en economische ontwikkeling. In deze tijd met beperkte budgetten intensiveert het kabinet het budget voor onderwijs, onderzoek en innovatie. Er is € 800 mln. voor gereserveerd. Hiervan is € 185 mln. bestemd voor prioriteiten op het gebied van onderzoek en innovatie.⁷ Het Innovatieplatform zal adviseren over de aanwending van de middelen uit de enveloppe bestemd voor onderzoek en innovatie. Daarnaast is voor de WBSO € 100 mln. gereserveerd.⁸

... en wil werk maken van de Europese ambities: Nederland, een kenniseconomie van internationale allure

De ambities van het kabinet sluiten aan bij die van de Europese Raad van Lissabon (2000). Daar hebben de lidstaten afgesproken dat de Europese Unie zich binnen tien jaar moet ontwikkelen tot 'de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie van de wereld, die in staat is tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang'. Nederland heeft de ambitie om tot de kopgroep van Europa te behoren.⁹ In Barcelona is deze doelstelling onder andere vertaald in het streven dat de R&D-uitgaven in Europa in 2010 gemiddeld 3% van het BBP moeten benaderen, waarvan 2% privaat gefinancierd (zie box 3).

⁵ Zie deel II voor een nadere toelichting op deze afbakening. Het merendeel van het bedrijfsgerichte innovatiebeleid valt onder het ministerie van Economische Zaken (zie het IBO technologiebeleid). ⁶ Hoofddijnenakkoord voor het kabinet CDA, VVD, D66 (2003), *Meedoen, meer werk, minder regels*. ⁷ De '4' prioriteiten: kenniswerkers (waaronder bèta en techniek), technostarters, focus en massa in het onderzoek en samenwerking bedrijven / kennisinstellingen. ⁸ Dit illustreert het belang dat het kabinet hecht aan generiek beleid (zie ook IBO technologiebeleid). ⁹ Ministerie van Economische Zaken (2000), *De kenniseconomie in zicht: de Nederlandse invulling van de Lissabon-agenda voor 2001*.

Box 03 Invulling van de Europese 3%-ambitie

Een centrale rol in de invulling van de Europese ambities speelt het Europese Actieplan 'Meer investeren in Onderzoek'¹⁰ waarin acties op Europees én nationaal niveau zijn opgenomen om de Europese R&D-ambitie te realiseren. Nederland onderschrijft dit streven en ziet de 3%-doelstelling als een baken voor het innovatiebeleid.¹¹ Nederland heeft zich tijdens de Europese Raad in Brussel 2003 gecommitteerd dit Actieplan volgens de Open Methode van Coördinatie te implementeren. Hierbij stellen de EU-lidstaten gemeenschappelijke doelstellingen, leren zij van elkaars ervaringen, houden zij de voortgang bij en spreken zij elkaar aan op gemaakte afspraken. De Europese Voorjaarsraad zal de voortgang van de realisatie jaarlijks bespreken. Deze Innovatiebrief is ook een eerste uitwerking van Nederland van het EU-actieplan.

¹⁰ Mededeling Commissie (2003) 226, *Investeren in onderzoek: een actieplan voor Europa*. ¹¹ Conform de aanbeveling van de AWT (2002) in het advies, *Gewoon doen!? Perspectief op de Barcelona-ambitie 3% BBP voor O&O*.

De Nederlandse kenniseconomie: **Ambities en werkelijkheid**

Nog een lange weg te gaan

Op dit moment is Nederland op innovatiegebied een middenmoter.¹² Ambities en werkelijkheid van de Nederlandse kenniseconomie liggen nog ver uit elkaar.

De potentie is er, maar we verliezen momentum

Daar komt bij dat Nederland momentum verliest.¹³ Nederland heeft alles in huis om werk te kunnen maken van de kenniseconomie, maar bijna alle indicatoren over de kenniseconomie wijzen naar beneden.¹⁴ Wanneer deze trend doorzet, zakken we onder het (Europese) gemiddelde.

De omgeving zit niet stil...

De technologische ontwikkelingen gaan zo snel dat je eenmaal opgelopen achterstanden moeilijk weer kunt inhalen. Daarbij kent de kennismarkt een internationaal speelveld en zitten de landen om ons heen niet stil.¹⁵ Het is dus tijd voor actie. Dat is hard nodig. Juist op het terrein van innovatie is de positie van Nederland de afgelopen periode verzwakt. Daar moeten we dus een draai maken: we moeten in actie komen voor innovatie. De overheid, maar ook bedrijven en de kennisinfrastructuur.¹⁶ (zie box 4)

Box 04 Intensieve samenwerking sleutel tot succes

De uitdagingen voor de Nederlandse economie kunnen worden geïllustreerd met behulp van het innovatiesysteem als analysekader (zie deel II voor een illustratie). Aan de basis van innovatie staat kennis. Innovatie vindt plaats in een voortdurende wisselwerking tussen de verschillende spelers binnen het innovatiesysteem: kennisinstellingen, bedrijven, afnemers, intermediaire organisaties en overheid. De kracht van het innovatiesysteem staat of valt met de uitwisseling, interactie en samenwerking tussen de verschillende onderdelen. De internationale dimensie is daarbij van belang: innovatie houdt niet op bij de landsgrenzen.

Het is tijd voor actie

In deze brief worden de hoofdlijnen geschetst van het nieuwe innovatiebeleid gericht op het versterken van het groeivermogen van de Nederlandse economie. De voorgestelde acties dragen bij aan het realiseren van de ambitie van Nederland.

¹² Zie het IBO technologiebeleid (2002) en de CPB studie (2002), *de pijlers onder de kenniseconomie*. ¹³ EU-trendchart, *Innovation scoreboard 2001*. ¹⁴ CBS (2003), *Kennis en economie 2002* en Nederland Kennisland (2003), *Kenniseconomie monitor 2003: tijd om te kiezen*. ¹⁵ Momenteel werken bijvoorbeeld Frankrijk, Duitsland en het VK aan plannen om hun kenniseconomie een stevige impuls te geven. Zie hiervoor www.twanetwerk.nl waar regelmatig wordt gerapporteerd over innovatiebeleidsvoornemens. ¹⁶ Deze partijen hebben de afgelopen tijd de oproep gedaan om meer werk te maken van de kenniseconomie. Zie bijvoorbeeld VNO-NCW, KNAW, NWO, TNO, VSNU (2003), *Kennis, Kennis, Kennis. Kennisstrategie 2010, actieplan*.

Drie hoofdlijnen van het innovatiebeleid

Zorg voor een 'uitdagend' klimaat

Innoveren moet vanuit de bedrijven zelf komen. De overheid heeft de rol om te zorgen voor een 'uitdagend' klimaat: innoveren moet voor bedrijven niet alleen mogelijk, maar ook lonend zijn.

Ambities en huidige situatie vragen om vernieuwing van het innovatiebeleid

Het huidige bedrijfsgerichte innovatiebeleid werkt op onderdelen behoorlijk.¹⁷ Maar onze ambities om tot de top te behoren vragen om meer. Vernieuwing en heldere keuzes in het beleid zijn nodig, zeker omdat de kennismarkt internationaler wordt en R&D en kenniswerkers steeds mobieler zijn. Het innovatiebeleid concentreert zich op de factoren die voor bedrijven de doorslag geven bij de keuze om te innoveren (zie box 5).

Box 05 Wel of niet innoveren?

Wat bepaalt nu of bedrijven al dan niet innoveren? Onderzoek wijst uit dat naast het algemeen economisch klimaat, dat voor alle bedrijven belangrijk is, in het bijzonder de volgende factoren van belang zijn: een excellente en toegankelijke kennisinfrastructuur, de beschikbaarheid over goed opgeleide mensen en een aantrekkelijk financieel klimaat voor R&D. Verder is voldoende dynamiek van belang om bedrijven te prikkelen tot innovatie.¹⁸

Gerichte aanpak van aantal hardnekkige knelpunten

Nederland kan wijzen op enkele sterke punten. Maar juist bij factoren die van belang zijn voor innovatie bij bedrijven kent de Nederlandse kenniseconomie een aantal hardnekkige knelpunten waarbij de overheid een duidelijke rol heeft. Samengevat zijn dat (zie deel II voor een nadere analyse)¹⁹:

1. Innovatieklimaat niet aantrekkelijk genoeg

Bedrijfsinvesteringen blijven achter en er dreigt een tekort aan kenniswerkers

Een blik op de cijfers wijst uit dat het klimaat in Nederland bedrijven onvoldoende uitnodigt tot innoveren. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat de R&D-intensiteit van bedrijven internationaal gezien laag is (ook als gecorrigeerd wordt voor sectorstructuur) en verder daalt. Extra zorgwekkend daarbij zijn de signalen dat bedrijfs-R&D op termijn naar het buitenland wordt verplaatst.²⁰ Daarnaast dreigt er een tekort aan kenniswerkers.

¹⁷ IBO technologiebeleid (2002). Een aantal van de instrumenten, zoals de WBSO, de TTI's en Syntens, zijn internationaal gezien 'best practices'. Zie bijvoorbeeld EU (2003), *Raising R&D intensity: fiscal measures*. ¹⁸ EZ (2003), *Trends in R&D bij bedrijven*. ¹⁹ IBO technologiebeleid (2002), CPB (2002), *De pijlers onder de kenniseconomie* en CBS (2003), *Kennis en economie 2002*. ²⁰ Zie bijvoorbeeld Deloitte en Touche (2003), *Made in Holland II*.

**Nederland kent te weinig
innovatieve ondernemers**

2. Gebrek aan bedrijven die innoveren

In Nederland komt onvoldoende nieuwe innovatieve bedrijvigheid van de grond. Ook heeft bijna tweederde van de Nederlandse bedrijven met 10 of meer werknemers zich in de periode 1998-2000 niet beziggehouden met innovatie. Tot slot trekt Nederland weinig R&D-activiteiten van buitenlandse bedrijven aan.²¹ Hiermee laat Nederland een bron van groei onbenut.

**Onvoldoende focus en
massa in het onderzoek...**

3. Onvoldoende focus en massa in het onderzoek

Internationale ontwikkelingen dwingen tot het maken van strategische keuzes. Nederland kan niet overal goed in zijn. Door focus en massa te leggen bij zwaartepunten binnen een aantal strategische innovatiegebieden (in het bijzonder de zogenaamde sleuteltechnologieën, zie box 6) kunnen bedrijven nieuwe innovatiekansen veel beter benutten.

Box 06 Sleuteltechnologieën

Innovatie ligt ten grondslag aan de opkomst en neergang van markten. Sleuteltechnologieën spelen daarbij een cruciale rol. Een voorbeeld uit de vorige eeuw is elektriciteit, op dit moment zijn ICT en 'life sciences' sleuteltechnologieën. Deze technologieën brengen allerlei nieuwe producten en diensten voort die toegepast worden in een groot aantal (bestaande) markten. Ze scheppen nieuwe innovatiekansen op verschillende terreinen en dragen vaak ook bij aan maatschappelijke doelen als duurzaamheid.²² Door gerichte keuzes binnen deze gebieden kan Nederland een positie opbouwen.

Het Nederlandse onderzoekslandschap heeft deze focus en massa op onderdelen nog onvoldoende. Bovendien kan de samenwerking tussen bedrijfsleven en universiteiten beter.²³

²¹ Zie bijvoorbeeld Ernst & Young (2002), *Market share analysis of foreign investment projects*. ²² Anders gezegd: deze technologieën zijn 'enabling' en bieden kansen voor meerdere sectoren en markten (zo heeft ICT doorwerkingen van de logistiek tot de zorg). De potentiële maatschappelijke baten van deze technologieën zijn groot. Zie IBO technologiebeleid (2002). ²³ Zie bijvoorbeeld Luc Soete (2002), achtergrondnotitie voor de Innovation Lecture 2002.

De aanpak van deze knelpunten vormt het hart van het nieuwe innovatiebeleid.

Het beleid kent daarmee drie hoofdlijnen:

1. Het versterken van het innovatieklimaat
2. Dynamiek: naar meer bedrijven die innoveren
3. Benutten van innovatiekansen door focus en massa op strategische innovatiegebieden

Binnen deze hoofdlijnen lopen twee belangrijke rode draden.

...met ambities op het gebied van duurzaamheid

Ten eerste draagt het beleid bij aan het streven naar duurzaamheid.

De Europese Lissabon-doelstelling neemt dit streven ook expliciet op. De ambitie van duurzaamheid dwingt tot het verkennen van en omgaan met spanningen tussen milieu en economie en tussen economische en sociale ambities. Innovaties kunnen helpen deze spanningen te verminderen. Omgekeerd kan het beleid dat invulling geeft aan milieu- of sociale ambities bijdragen aan het innovatieve vermogen van het bedrijfsleven.

...en het inspelen op de internationale omgeving

Ten tweede is de internationale dimensie van belang.

De internationalisering van de economie biedt kansen voor het beter benutten van internationale kennis. Het betekent ook dat een concurrerende nationale kennisbasis belangrijker wordt. Het beleid internationaliseert ook. De EU speelt een belangrijke rol in het innovatiebeleid. Het gaat daarbij in het bijzonder om initiatieven rond het R&D-actieplan (zie box 3). Hierin staat de vorming van een Europese Onderzoeks- en Innovatieruimte (een interne markt voor kennis en onderzoek) centraal.

Hieronder worden de hoofdlijnen kort toegelicht. Per hoofdlijn wordt aangegeven wat de oplossingsrichtingen en initiatieven zijn (zie deel III voor de uitwerking).²⁴ Aan het eind wordt de samenhang geschetst.²⁵

²⁴ De uitwerking van de hoofdlijnen vindt plaats volgens het gedachtegoed van 'van beleidsbegroting tot beleidsverantwoording' (VBTB).

²⁵ Deze brief is ook een uitwerking van de motie van De Graaf die vraagt om bij de aanbidding van de beleidsplannen duidelijk te maken hoe een toekomstgerichte ontwikkeling van de kenniseconomie ondersteund gaat worden TK 2001-2002, 28375, nr. 35 en TK 2002-2003, 28600 XIII, nr. 2

Hoofdlijn I: **Versterken van het innovatieklimaat**

Nederland als aantrekkelijke partner om in en mee te innoveren.

De aanpak Nederland moet een aantrekkelijk land worden om in en mee te innoveren. Zoals aangegeven is het daarbij van belang dat de randvoorwaarden (zoals wet- en regelgeving)²⁶ goed op orde zijn.

Daarnaast staat de volgende aanpak voor ogen²⁷:

1. Intensiveren van de WBSO om private R&D te stimuleren;
2. Nieuw instrument om R&D-samenwerking te stimuleren;
3. Nieuwe aanpak dreigend tekort kenniswerkers.

Intensiveren van de WBSO om private R&D te stimuleren

**Verhoging fiscale
stimulans voor R&D**

Generieke financiële prikkels om bedrijfs-R&D te stimuleren zijn van groot belang. De WBSO is het belangrijkste instrument om private R&D te stimuleren. Het gaat hierbij om een belastingvoordeel voor kleine en grote bedrijven. Er gaat € 100 mln. extra naar de WBSO om vooral het MKB te stimuleren tot investeren in onderzoek en ontwikkeling. Dat is een intensivering van bijna 30%. Dit bedrag wordt gefaseerd ingevoerd.²⁸ In overeenstemming met het generieke karakter van deze fiscale faciliteit heeft de intensivering per 2004 gestalte gekregen door de percentages van de eerste en tweede schijf te verhogen, de eerste schijf te verlengen en aftrek voor (startende) zelfstandigen te verhogen. Voor de periode daarna is er nog ruimte voor voorstellen van het Innovatieplatform. Het totale budget van de WBSO komt daarmee in 2007 op ongeveer € 450 mln. Daarmee verbreden en verdiepen we de basis van bedrijven die aan R&D (gaan) doen.²⁹

Nieuw instrument om R&D-samenwerking te stimuleren

**Meer excellente en
duurzame R&D-projecten**

Het bevorderen van (internationale) samenwerking tussen bedrijven en tussen bedrijven en kennisinstellingen heeft een positieve invloed op de private R&D in Nederland. Deze samenwerking is in Nederland voor verbetering vatbaar.³⁰ Daarom wordt een nieuw instrument ontwikkeld.

²⁶ Deze komen voor een deel aan de orde in de ondernemerschapbrief. In de regio komt een aantal van deze randvoorwaarden samen zoals bedrijventerreinen en opleidingen. Een betere wisselwerking tussen de nationale en de regionale overheid kan tot een vergroting van de innovatiekracht leiden. Ook zijn de condities voor kennisbenutting van belang (waaronder het IE-systeem). ²⁷ Deze aanpak sluit aan bij de Europese conclusies van de Voorjaarsstop (maart 2003). ²⁸ € 50 mln. in 2004, € 75 mln. in 2005 en vanaf 2006 bedraagt de intensivering € 100 mln. ²⁹ De WBSO beoogt meer bedrijven aan te zetten tot R&D en bedrijven die aan R&D doen te prikkelen tot extra R&D.

³⁰ Zie onder andere CBS (2003), *Kennis en economie 2002* en de Man e.a. (2002), *Samenwerking en innovatie*.

Het instrument besteedt bijzondere aandacht aan het MKB en aan samenwerking met kennisinstellingen. Ingediende projecten worden onder andere getoetst op aspecten van duurzaamheid (economisch, ecologisch, sociaal). De regeling treedt in januari 2004 in werking en vervangt tegelijkertijd vier bestaande regelingen.³¹ Dit moet leiden tot een fors aantal nieuwe kwalitatief goede R&D-projecten in Nederland.

***Aanpak dreigend tekort
kenniswerkers***

Nieuwe aanpak dreigend tekort aan kenniswerkers

De oorzaken van het dreigende tekort aan kenniswerkers (en bèta's, technici en onderzoekers in het bijzonder) liggen in knelpunten in het onderwijs en de arbeidsmarkt en in een gebrek aan mogelijkheden voor buitenlandse kenniswerkers. Deze knelpunten moeten in samenhang aangepakt worden. OCW, SZW en EZ zullen de analyse van de tekorten en de aanpak in concrete maatregelen (verdeeld over zeven hoofdlijnen op het gebied van onderwijs, arbeidsmarkt en migratie) aan het einde van dit jaar presenteren in een gezamenlijke nota kenniswerkers/deltaplan bèta/techniek. De rol van EZ zal vooral liggen in het stimuleren van initiatieven en experimenten in het bedrijfsleven om 'bèta' aantrekkelijker te maken. Ook zal publiek-private mobiliteit aangemoedigd worden. Verder kunnen een differentiatie van legeskosten en snellere procedures bijdragen aan het aantrekken van kenniswerkers uit het buitenland.

³¹ Technologische Samenwerking, programma Economie, Ecologie & Technologie, een deel van het Besluit Subsidies Energieprogramma's (waaronder Energiebesparing door innovatie) en de regeling voor Technische OntwikkelingsProjecten. De regeling vloeit voort uit de kabinetsreactie IBO technologiebeleid (2002).

Hoofdlijn II

Dynamiek: naar meer bedrijven die innoveren

Meer innovatieve bedrijven zorgen voor meer dynamiek

De aanpak

Het is van groot belang dat er meer innovatieve bedrijven komen in ons land. Het mededingingsbeleid is een belangrijk instrument om te zorgen voor dynamiek.³²

Daarnaast staat de volgende aanpak voor ogen:

1. Stimuleren van nieuwe innovatieve bedrijvigheid;
2. Werk maken van de potentie van het MKB;
3. Kennisintensieve bedrijvigheid naar Nederland halen.

Stimuleren van nieuwe innovatieve bedrijvigheid

Technostarters een volwassen onderdeel van het innovatiebeleid maken

Een belangrijke voorwaarde voor dynamiek in de kenniseconomie is voldoende nieuwe innovatieve bedrijvigheid.³³ De afgelopen jaren waren er verschillende initiatieven voor technostarters (o.a. Biopartner, Twinning, Dreamstart): tijdelijke initiatieven, vaak gericht op specifieke technologiegebieden. Deze initiatieven bleken soms effectief.³⁴ Het technostartersbeleid wordt nu een volwassen onderdeel van het innovatiebeleid. Dat betekent: structureel investeren in een aanpak voor alle technostarters. In overleg met het Innovatieplatform wordt hiervoor het concept TechnoPartner verder uitgewerkt en wordt gekeken of een deel van de kennisenveloppe hiervoor kan worden aangewend. TechnoPartner kenmerkt zich door een integrale aanpak: van informatieverschaffing, netwerkvorming, coaching, financiering tot en met facility-sharing. Doel is dat er meer en kwalitatief betere technostarters komen.³⁵

Werk maken van de potentie van het MKB

Werk maken van de potentie van het MKB

Het MKB maakt lang niet genoeg gebruik van kennis die anderen op de plank hebben liggen. Terwijl bestaande kennis juist een belangrijke rol kan spelen bij het ontwikkelen van nieuwe producten, processen of diensten. Daarom wordt de verspreiding van kennis gestimuleerd.³⁶

³² In relatie tot innovatie is rondom mededinging bijvoorbeeld relevant dat in EU-kader de groepsvrijstelling voor technologie (overdracht) wordt herzien. ³³ In het hoofdlijnenakkoord is dan ook expliciet vermeld dat het klimaat voor startende ondernemers in de technologiesector moet worden versterkt. ³⁴ Zo heeft Biopartner als doel om het aantal startende ondernemingen op het gebied van de Life Sciences in Nederland te vergroten. Het ambitieniveau voor het programma is een gemiddelde toename van 15 starters per jaar. Met circa 60 nieuwe bedrijven in de afgelopen drie jaar zit Biopartner ruim boven dit ambitieniveau. ³⁵ Bij de uitwerking van deze actie zal ook de toezegging aan de Tweede Kamer rondom technostarters worden meegenomen (D.w.z. bezien of de bijdrage aan universiteiten voor technostarters beter op de TTI's kan aansluiten, TK 2002-2003 28600 XIII, 51). ³⁶ Ook intermediaire instituten zoals TNO kunnen hier een rol spelen. Deze worden op dit moment geëvalueerd. Verder kan ook het HBO een rol spelen bij kennisoverdracht naar het MKB.

Syntens gaat daartoe veel gericht werk maken van de potentie van het MKB door zich te concentreren op MKB-ers die ook echt willen innoveren.³⁷ De kennis-uitwisseling tussen deze bedrijven en de kennisinfrastructuur zal actief gestimuleerd worden (bijvoorbeeld via netwerkvorming en kennisvouchers). Zo komt echt uit het MKB wat erin zit en worden bedrijven aangezet tot innovatief gedrag.

***Meer kennisintensieve
activiteiten van
buitenlandse bedrijven
naar Nederland***

Kennisintensieve bedrijvigheid naar Nederland halen

Kennis is de cruciale concurrentiefactor. Er speelt zich een internationale concurrentieslag af om deze productiefactor. Het wervingsbeleid moet daarop inspelen door zich sterker te richten op kennisintensieve bedrijvigheid. Nederland moet zijn sterke technologische (wetenschaps-)gebieden in de internationale etalage zetten. Bedrijven investeren daar waar het ondernemersklimaat goed is en waar ze toegang hebben tot excellente kennis. Door technologische matchmaking, het zoeken en aan elkaar koppelen van strategische partners, komen buitenlandse bedrijven in aanraking met deze kennis en kan Nederland op zijn beurt profiteren van de kennis van deze buitenlandse bedrijven. Dat blijkt een belangrijke factor voor de latere wervingsmogelijkheden. Gerichte marketing en matchmaking moeten ervoor zorgen dat buitenlandse bedrijven meer kennisintensieve activiteiten in Nederland gaan verrichten.

Verder kan Nederland door betere samenwerking in regio's tussen de verschillende actoren (universiteiten, ROM's, Syntens, provincies, gemeenten, dienstverleners, andere onderwijsinstellingen, etc.) komen tot echte 'hotspots' die het aantrekkelijk maken voor (buitenlandse) kennisintensieve bedrijven om zich in een bepaalde regio te vestigen. Sommige regio's doen dit al zeer succesvol (zoals Amsterdam, Noord-Brabant en Twente).

³⁷ Het zal dan bijvoorbeeld gaan om het technisch MKB of technologievolgend MKB. In de uitwerking van deze actie zal ook aandacht worden besteed aan het profiel van Syntens en de prestatie-indicatoren (TK 2002-2003 28600 XIII, 59).

Hoofdpijn III

Benutten van innovatiekansen door focus en massa op strategische innovatiegebieden

Keuzes maken om innovatiekansen beter te benutten

De aanpak

Deze hoofdpijn is erop gericht dat bedrijven, publieke kennisinfrastructuur en overheid samen focus en massa creëren op gebieden die de Nederlandse concurrentiekracht versterken en waarvan de potentiële maatschappelijke baten aanzienlijk zijn. Dat beleid vergt duidelijke en weloverwogen keuzes. Uitgangspunt daarbij is dat het binnen de sleuteltechnologieën gaat om zorgvuldig gekozen zwaartepunten waarin Nederland in wetenschap en bedrijfsleven sterk is of sterk kan worden.

De overheid maakt die keuzes niet zelf maar in samenspraak met de stakeholders. Ook in andere terreinen van wetenschap en technologie die mogelijkheden tot interessante innovaties bieden, kan deze benadering succesvol worden toegepast. Het Innovatieplatform zal worden geconsulteerd bij het te voeren beleid rond de sleuteltechnologieën. Het streven is dat Nederland uitblinkt op deze zwaartepunten en meedoet in de Europese top. Ook de AWT heeft recent deze expliciete keuze voor een beperkt aantal zwaartepunten aanbevolen.³⁸ Om te komen tot focus en massa hebben we de volgende aanpak voor ogen:

1. Scheppen van voorwaarden voor gezamenlijke kennisontwikkeling en -benutting;
2. Stimuleren van programmatische R&D-samenwerking op zwaartepunten;
3. Aansluiten bij internationale kennisclusters;
4. Integrale inzet bij gemaakte keuzes.

Scheppen van voorwaarden voor gezamenlijke kennisontwikkeling en kennisbenutting

Verzorgen van prikkels...

Om tot deze focus en massa te komen moet de overheid in generieke zin zorgen voor een omgeving die het bedrijfsleven en de kennisinfrastructuur uitnodigt om samen kennis te ontwikkelen en te benutten. Dat vraagt in de eerste plaats om de juiste prikkels voor universiteiten, intermediairen én bedrijven.

...bij universiteiten

Op dit moment werkt OCW aan vernieuwing en dynamisering van de financiering van universiteiten. Het gaat daarbij om prestatiebekostiging voor het universitaire onderzoek, waarbij in innovatierelevante terreinen de toepasbaarheid een element is in de kwaliteitsbeoordeling.³⁹

³⁸ AWT (2003), *Backing winners*. ³⁹ Uitwerking volgt in het Wetenschapsbudget van OCW dat eind dit jaar verschijnt. Uitgangspunt is geformuleerd in de gezamenlijke EZ/OCW-notitie (2002), *It takes two to tango: opties voor verbetering van de wisselwerking tussen onderzoek en innovatie t.b.v. de volgende kabinetsperiode*. Eventuele wijzigingen in de financiering van universiteiten kunnen op termijn implicaties hebben voor de in actielijn III besproken beleidsinstrumenten.

EZ werkt, samen met OCW, aan een beleidsexperiment voor de vergoeding van octrooikosten en kennisexploitatie. Daardoor kunnen universiteiten een actief beleid voeren gericht op commerciële toepassing van de kennis die zij hebben ontwikkeld. Daarnaast is een toegankelijk en goedkoper octrooisysteem van belang.

...intermediairen Effectieve invulling van de brugfunctie van de publieke instellingen voor toegepast onderzoek is voor de wisselwerking zeer belangrijk. In Nederland zijn op dit terrein een aantal instituten actief, zoals TNO en de Grote Technologische Instituten (GTI's). Momenteel is er echter onvoldoende informatie om te kunnen beoordelen in hoeverre deze instellingen de brugfunctie adequaat vervullen. Er is inmiddels een evaluatie gestart naar de wijze waarop TNO en de GTI's de brugfunctie vervullen. Van belang is daarbij ook het functioneren van deze instituten in de internationale omgeving.

Stimuleren van programmatisch R&D-samenwerking op zwaartepunten

...en bedrijven Ook bedrijven moeten worden geprikkeld om samen te werken met universiteiten. Het bedrijfsgerichte innovatiebeleid wil via een aantal instrumenten bedrijven uitdagen om samenwerking met universiteiten te zoeken. Het stimuleren van (internationale) samenwerking vormt de basis van het innovatiebeleid. Deze samenwerking is één van de prioriteiten die benoemd zijn voor de middelen uit de kennisenveloppe voor onderzoek en innovatie. Het Innovatieplatform zal hierover advies geven.

Programmatische R&D-samenwerking essentieel voor zwaartepunten In generieke zin wordt publiek-private samenwerking via het samenwerkingsinstrument uit hoofdlijn I gestimuleerd. Op meer specifieke terreinen worden bedrijven uitgedaagd om langetermijn commitment aan te gaan en te komen tot excellentie op een aantal zwaartepunten: programmatische R&D-samenwerking. Het voorbeeld van katalyse (zie box 7) laat zien wat dit in de praktijk betekent. Programmatische samenwerking loopt van het verkennen van de kennisbasis, het opstellen van roadmaps en uitvoeren van R&D-projecten, naar het oprichten van netwerken van excellentie.

Box 07 **Programmatische samenwerking in de praktijk: katalyse**

Illustratief voor programmatische samenwerking is de aanpak van katalyse (een technologie die chemische en/of biologische omzettingen versnelt en waarmee aanzienlijke duurzaamheidswinsten zijn te boeken). Daarbij zijn de volgende stappen gezet:

- 1989-1998: IOP katalyse, versterking van de 'kennisbasis';
- 1991: Oprichting onderzoeksschool katalyse met industriële adviesraad;
- 1998: Technologieradar, verkenning naar het strategisch potentieel;
- 1998: Oprichting toponderzoeksschool katalyse;
- 2000: Roadmap katalyse, gezamenlijke aanpak georganiseerd;
- 2002: Oprichting ACTS, structuur voor gebundelde onderzoeksimpuls;
- 2003: Aansluiting ACENet, op weg naar internationale excellentie.

Nieuw instrument voor excellentie...

...zet Nederland internationaal op de kaart

Om deze meerjarige samenwerking tussen bedrijven en kennisinfrastructuur te stimuleren wordt een nieuw instrument ontwikkeld. Dit instrument bouwt voort op en brengt meer samenhang in vormen van programmatische samenwerking die de afgelopen jaren zeer vruchtbaar zijn gebleken. Voorbeelden hiervan zijn de innovatiegerichte onderzoeksprogramma's (IOP's), de technologische topinstituten (TTI's) en succesvolle programma's zoals genomics en katalyse.⁴⁰ Nieuw in het instrument is dat het een integrale aanpak stimuleert: van kennistoepassing tot fundamenteel onderzoek en andersom. Streven is om te komen tot een instrument dat op maat een portfolio bedient van gebieden in verschillende stadia van ontwikkeling. Die portfolio wordt gevoed met een zorgvuldig en door alle partijen gedragen proces van innovatieverkenningen.⁴¹ Het instrument brengt meer regie, samenhang en concentratie in het nationale beleid. Zo kan Nederland optimaal inspelen op de Europese omgeving.

Keuzes moeten zich internationaal bewijzen

Aansluiten bij internationale kennisclusters

Het succes van de strategische keuzes zal af te lezen zijn aan de internationale positie die Nederland op de gekozen thema's inneemt. Internationale R&D-samenwerking en kennisoverdracht is dus van belang.

⁴⁰ Zie bijvoorbeeld Economist (6 september 2003). ⁴¹ Economische Zaken heeft een dergelijk proces ontwikkeld, zie EZ (2003), *Innovatieverkenningen: het verkenningenproces*.

**Nederland zet daar
sterk op in**

Nederland zet daar sterk op in. Bijvoorbeeld door (met actieve voorlichting gericht op zwaartepunten) de Nederlandse deelname in het Zesde Kaderprogramma van de EU (KP6) en Eureka te stimuleren. Binnen nationale instrumenten zijn extra financieringsmogelijkheden gecreëerd voor projecten die aansluiten bij de doelstellingen van KP6. Ook het netwerk van Technisch Wetenschappelijk Attachés zal zo actief mogelijk op de zwaartepunten in worden gezet. Tot slot biedt het voorzitterschap van de EU en Eureka volgend jaar goede kansen voor de internationale positionering van Nederland én beïnvloeding van het Communautaire innovatiebeleid.⁴² Dat laatste is volop in beweging (wat bijvoorbeeld blijkt uit het recent tot stand gekomen Gemeenschapsoctrooi). Concreet spelen in het kader van de Europese onderzoeks- en innovatieruimte op dit moment vooral⁴³:

- Oprichting van TechnologiePlatforms;
- Herziening van het staatssteunkader voor R&D;
- Bezien van de mogelijkheden om de nationale instrumenten open te stellen voor internationale samenwerking.

Integrale inzet bij gemaakte keuzes

**Actieplannen ICT
en life sciences**

Het is van belang om op de thema's die al zorgvuldig en succesvol door markt-partijen en kennisinstellingen zijn gekozen, stevig door te pakken. Op deze thema's is een integrale aanpak nodig (kort gezegd een overheid die niet tegelijkertijd gas geeft en remt). Die aanpak krijgt bijvoorbeeld vorm via actieplannen rondom life sciences en ICT. In een integrale aanpak is er aandacht voor verschillende aspecten rondom een technologiegebied. Het gaat dus niet alleen om geld, ook wet- en regelgeving en maatschappelijke acceptatie zijn van belang.

**Inzetten op
energie innovatie**

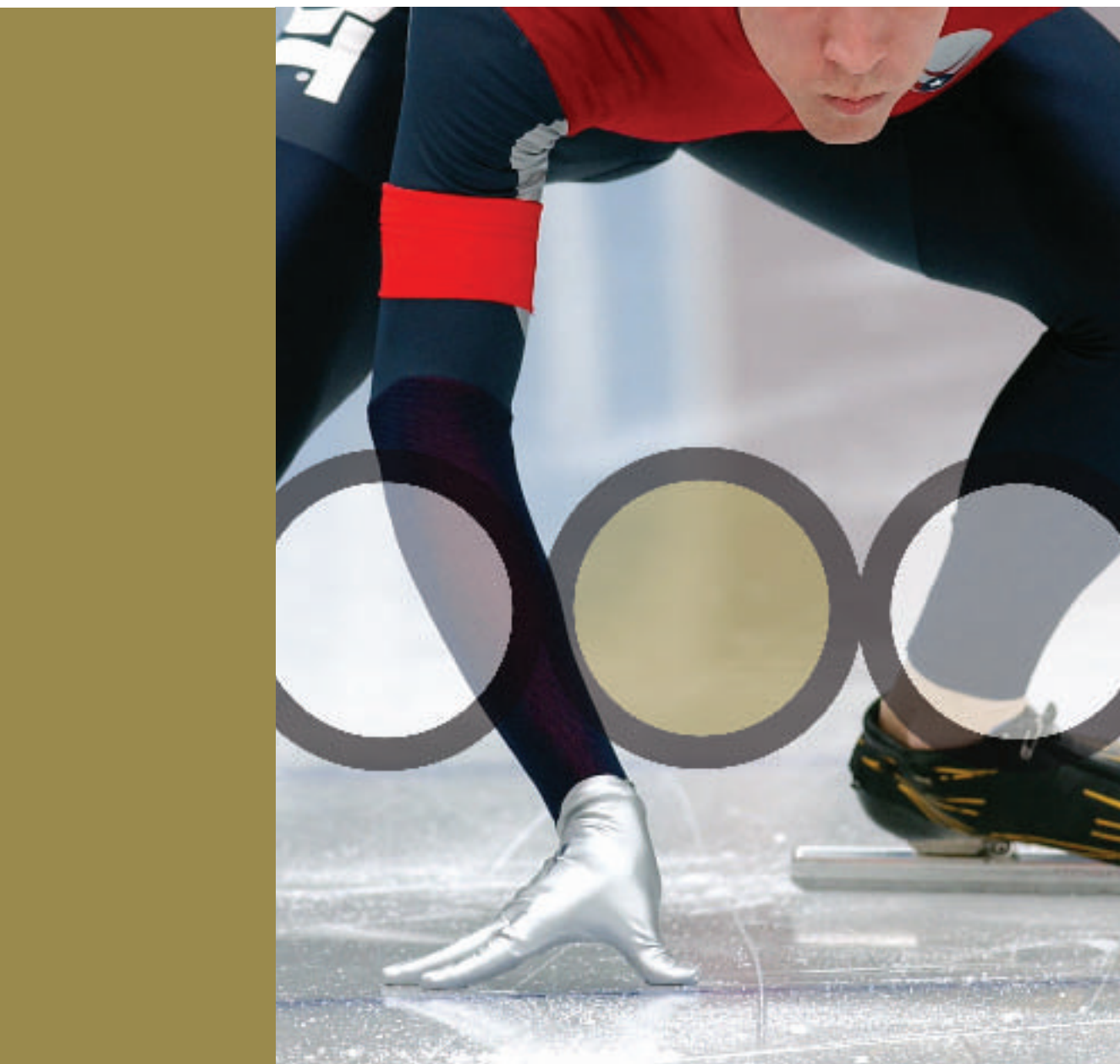
Verder werkt EZ actief aan innovatie om de overgang naar een duurzame energiehuishouding in Nederland mogelijk te maken. Het beleid richt zich ook op langetermijnonderzoek en experimenten die voor een transitie naar een duurzame energiehuishouding van belang zijn. Daarbij gaat het om windenergie, biomassa, gas en de modernisering van energieketens.

⁴² Belangrijke activiteit in dit kader is *Een Informele Raad van Concurrentievermogen*; op het thema kennis en innovatie. ⁴³ Verder zijn ook het EIB 'Innovation 2010 Initiative' en het EU 'Action Plan for Growth' relevant.

**ICES/KIS 3 faciliteert
zwaartepuntvorming**

Via ICES/KIS-3 (Interdepartementale Commissie voor de Economische Structuurversterking/Kennisinfrastructuur) is er een aanzienlijke financiële impuls beschikbaar die (mede) ingezet kan worden om deze thema's te faciliteren en de zwaartepunten te vormen. ICES/KIS-3 heeft tot doel de Nederlandse kennisinfrastructuur te versterken via hoogstaand wetenschappelijk onderzoek met een belangrijke maatschappelijke impact. ICES/KIS-3 is een initiatief van vijf ministeries: EZ, LNV, OCW, V&W en VROM. Het kabinet heeft besloten om vanuit het Fonds Economische Structuurversterking (FES) een bedrag van € 802 miljoen beschikbaar te stellen. Eind dit jaar besluit het kabinet over de toekenning van de middelen.

Samenhang in beleid

**Naar een nieuw
Nederlands landschap:
brede groene dalen
en hoge pieken**

**Aandacht voor
duurzaamheid en
internationale
dimensie**

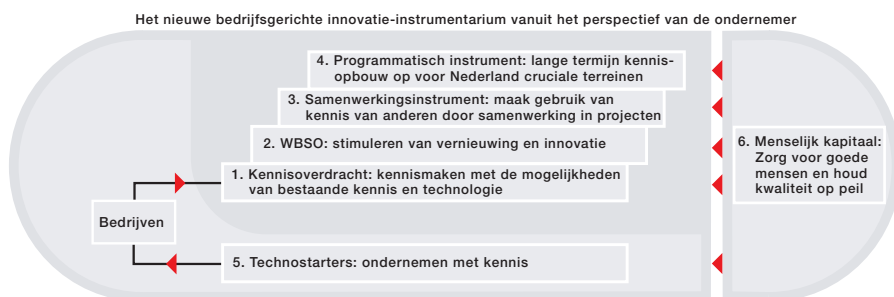
Met een duidelijk gezicht

Instrumenten versterken elkaar en zorgen voor dynamiek

Bovenstaande beleidslijnen versterken elkaar. De generieke instrumenten, zoals vooral beschreven in de eerste twee hoofdlijnen, zorgen voor een brede innovatieve voedingsbodem en vormen zo de basis van het grootste deel van het beleid. De derde, meer specifieke beleidslijn is gericht op een aantal zwaartepunten.

De speciale aandacht voor duurzaamheid komt bijvoorbeeld naar voren in de keuze van technologievelden in het programmatische instrument. Ook het opnemen van een duurzaamheidscriterium in het nieuwe samenwerkingsinstrument getuigt van die aandacht. De internationale dimensie komt in alle lijnen terug. Deze dimensie richt zich op gezamenlijke kennisontwikkeling, het beter benutten van de kennis in het buitenland en het positioneren van de Nederlandse spelers in het internationale speelveld. Concreet gaat het vooral om het benutten van en inspelen op Europese instrumenten, het waar mogelijk inzetten van het nationale instrumentarium voor internationale samenwerking en het actief participeren in en beïnvloeden van het Europese innovatiebeleid.

Dit beleid moet zorgen voor de pieken in het landschap, waarmee we ons internationaal kunnen profileren. Het versterkt en vernieuwt de Nederlandse economie in zowel industrie als diensten. Grafisch valt deze samenhang te illustreren als een trap met zes blokken.

Het nieuwe instrumentarium toegelicht

1. Bedrijven die willen innoveren en dat vooral willen doen door voor hen nieuwe kennis te gebruiken, worden ondersteund bij deze kennisoverdracht (onder andere via Syntens); 2. Voor bedrijven die zelf R&D willen doen, wordt via fiscale weg de drempel om R&D te verrichten verlaagd (WBSO). Complexe innovaties vereisen de combinatie van kennis die één onderneming alleen niet in huis heeft. Volgende stap is R&D-samenwerking, al dan niet internationaal of samen met de kennisinfrastructuur; 3. De samenwerking kan projectmatig zijn (concrete samenwerkingsprojecten die vaak in de tijd begrensd zijn) of; 4. een lange termijn programmatisch karakter hebben (in de vorm van meerjarige onderzoeksprogramma's); 5. Daarnaast is er bijzondere aandacht voor startende ondernemingen die willen ondernemen met kennis. Ze worden bijvoorbeeld ondersteund door voorlichting, doorverwijzing van en voor technostarters maar ook door het beschikbaar stellen van zaai kapitaal; 6. Voor elk van de bedrijven geldt dat het van belang is om aandacht te besteden aan de beschikbaarheid van kennis en kunde van mensen. Innoveren is immers mensenwerk.

Deze trap loopt op in de complexiteit van het type onderzoek en de mate waarin men onderzoek doet in samenwerking met anderen. Het ene blok sluit het andere natuurlijk niet uit. Een bedrijf dat gebruik maakt van de WBSO kan ook meedoen in de instrumenten voor projectmatige en/of programmatische samenwerking. Sterker nog: het streven is juist dat de verschillende instrumenten elkaar versterken en aanvullen. Zo kan het instrumentarium gericht op menselijk kapitaal belangrijk zijn voor het realiseren van de doelstelling van het programmatisch instrument. Juist als het gaat om onderzoekssamenwerking op lange termijn is immers de beschikbaarheid van onderzoekers cruciaal. Met deze focus op zes blokken van instrumenten wordt het aantal instrumenten fors teruggebracht (van 30 naar 6).⁴⁴

Financieel kader

In box 9 wordt een indicatie gegeven van het financiële plaatje dat bij deze instrumenten past. De aanbevelingen van het IBO technologiebeleid vinden hierin hun weerslag (zie box 8).

Box 08 Focus van het bedrijfsgerichte innovatiebeleid

De financiële middelen van het bedrijfsgerichte innovatiebeleid worden daar ingezet waar de marktperfectionen het grootst zijn (R&D) en leggen daarbij meer nadruk op publiek-private samenwerking.⁴⁵ Innovatie gaat echter over meer dan R&D. Niet-technologische innovatie (bijvoorbeeld nieuwe distributieconcepten), niet-technologische aspecten van innovatie (zoals marketing) en de fase van vertaling van R&D naar de markt zijn van belang. Het is de vraag of aan de 'achterkant' van het innovatieproces financieel beleid het meest effectief is.⁴⁶ Innovatiebeleid is meer dan geld. De activiteiten van Syntens liggen bijvoorbeeld vooral op het gebied van advisering en communicatie. Ook wordt in het grootste gedeelte van het instrumentarium integraal rekening gehouden met niet-technologische aspecten van innovatie. Er wordt een beleidsexperiment gestart op het terrein van niet-technologische innovatie. Ook wordt gekeken in hoeverre het mogelijk is meer privaat kapitaal te kunnen bestemmen voor innovatie.

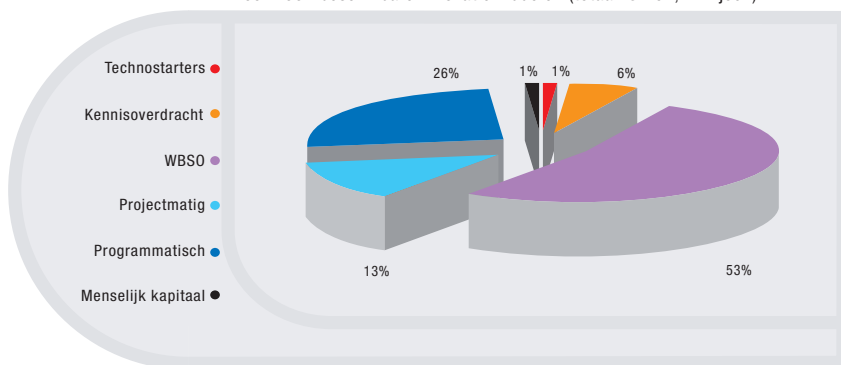
⁴⁴ Dit is eveneens een uitwerking van Moties van Hessels en Netelenbos TK 2002-2003, 28600 XIII, nr. 28 en TK 2002-2003, 28600 XIII, nr. 21. ⁴⁵ Dit is des te meer van belang omdat bedrijven zich terugtrekken van meer langetermijnonderzoek en zich richten op korte termijnresultaat. Mede op basis van het IBO technologiebeleid en de taakstelling van het vorige kabinet is bijvoorbeeld de regeling Technische Ontwikkelingsprojecten (TOP) afgeschaft. ⁴⁶ De maatschappelijke baten zijn minder groot: zie CPB (2002), *Pijlers onder de kenniseconomie. Opties voor institutionele vernieuwing*.

Nogmaals: het gaat bij het beleid nadrukkelijk niet alleen om geld. Bij alle blokken worden ook andere beleidsinstrumenten ingezet. Door ruimte voor experimenten én door reguliere en gedegen evaluatie is er volop dynamiek in het beleidsproces.

Box 09 Beschikbare middelen voor innovatie

Voor het jaar 2004 heeft het ministerie van Economische Zaken € 762,2 mln. aan middelen beschikbaar voor bedrijfsgerichte innovatie.⁴⁷ In onderstaand figuur zijn de uitgaven verdeeld over de zes blokken. In dit overzicht is de impuls van ICES/KIS-3 (€ 802 mln. over 8 jaar) niet meegenomen. De onderliggende uitgaven versterken de gehele Nederlandse innovatieketen, zowel aan de kant van de bedrijven als van de kennisinfrastructuur. In perspectief levert deze impuls een bijdrage aan het publieke en private aandeel aan R&D⁴⁸ en daarmee aan de Barcelona-doelstelling.

Voor 2004 beschikbare innovatiemiddelen (totaal € 762,2 miljoen)

In dit financiële plaatje is geen rekening gehouden met eventuele intensiveringen uit de kennisenveloppe. Wel is rekening gehouden met de intensivering van de WBSO.⁴⁹ Zoals eerder aangeven is €185 mln. gereserveerd voor de prioriteiten op het gebied van onderzoek en innovatie.⁵⁰

⁴⁷ In meerjarenperspectief blijft het beeld qua omvang tamelijk stabiel (777,1 mln. euro in 2007). Wel veranderen de relatieve aandelen van de blokken (vooral het WBSO-aandeel neemt toe). Vanaf 2006 zijn in de huidige meerjarenramingen geen middelen meer beschikbaar voor technostarters. ⁴⁸ In Nederland wordt in totaal € 8 mld. aan R&D verricht waarvan € 4mld. door het bedrijfsleven. ⁴⁹ Technisch gezien gaat het bij de WBSO niet om uitgaven maar om verminderde inkomsten. ⁵⁰ De '4' prioriteiten: kenniswerkers (waaronder bèta en techniek), technostarters, focus en massa in het onderzoek en samenwerking bedrijven / kennisinstellingen.

**3 hoofdlijnen met
10 concrete oplossingen**

Tot Slot

Deze brief schetst drie hoofdlijnen met tien concrete oplossingsrichtingen die worden samengevat in onderstaande tabel:

Hoofdlijn	Oplossingsrichting
Verbeteren Innovatieklimaat	1. Intensiveren WBSO met bijna 30%2. Nieuw R&D samenwerkingsinstrument3. Aanpak dreigend tekort kenniswerkers
Naar meer bedrijven die innoveren	4. TechnoPartner: versterken klimaat voor technostarters5. Benutten potentie MKB door verbeteren kennisoverdracht6. Gerichte werving kennisintensieve bedrijvigheid
Benutten Innovatiekansen	7. Systeemverandering kennisinstellingen8. Actieplannen ICT en life sciences9. Nieuw instrument voor focus en massa10. Nederland internationaal op de kaart zetten

Daarmee zetten we een richting uit voor een belangrijk onderdeel van de kennis-economie: het versterken van het innovatief vermogen van het bedrijfsleven. We gaan hiermee in debat met de Tweede Kamer en het Innovatieplatform en willen zo komen tot een gezamenlijke 'rolling agenda' voor het innovatiebeleid.

Colofon

De Innovatiebrief "In actie voor innovatie" is een uitgave van het Ministerie van Economische Zaken. Deze brief is aangeboden aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten Generaal.

Oktober 2003

Meerdere exemplaren van de Innovatiebrief zijn te bestellen via 0800-6463951 of via www.ez.nl

Publicatienummers:

Deel I "In actie voor innovatie" 03 DC 03

Deel II "Analyse van de Nederlandse innovatiepositie" 03 DC 04

Deel III "Uitwerking van de oplossingsrichtingen" 03 DC 05

I N N O V A T I E

